

Від головного редактора

Дорогі читачі та шанувальники журналу "Світогляд"!

Наш журнал наближається до свого 5-річного ювілею. У попередні роки "Світогляд" намагався висвітлювати найважливіші події у розвитку світової та вітчизняної науки, не оминаючи при цьому дискусійних проблем історії та сьогодення нашої країни. Хоча ми перебуваємо ще у початкових класах нашої державності, але віримо в майбутнє України, враховуючи її людський потенціал та унікальні природні можливості.

2010-й рік увійшов в історію України неординарними подіями у політичному та суспільному житті. Як і у будь-якій великій справі сьогодні маємо і позитиви, і негативи. Але найгірше, на мій погляд, що в Україні запанувала споживацька ідеологія на всіх рівнях, і що особливо небезпечно, — на рівні лідерів нашої держави. Пошлюся на думку російського письменника *М. Лайкова*, який стверджує: "Можливо, і з українською державністю не виходило через те, що слабка в українців спромога відмовитись від свого, особистого. Будівництво держави вимагає жертвості, а не мрії про стрімке збільшення особистого багатства". Серед лідерів нашої держави нема тих, кого за духом своїм і україноцентричністю можна поставити поруч із *Ліною Костенко*, *Євгеном Сверстю-*

ком, *Іваном Дзюбою*. Сумно, що немає і справжньої, тобто конструктивної опозиції владі. Тільки спільна праця на благо державності України убезпечить нашу країну від економічних і гуманітарних криз.

А щодо загальнопланетарного масштабу, то неочікувана природна катастрофа, яка спіткала Японію, знов примусила людство переглянути наше ставлення до місця людини на Землі, до вимог безпеки будування і використання технічних об'єктів, зокрема ядерної енергетики, що уможливають нашу життєдіяльність, як і до проблеми "природа-суспільство" в цілому. Тому редколегія вирішила присвятити більшу частину статей у цьому числі журналу саме питанням екологічної і медичної безпеки людини. А оскільки дата 19 березня 2011 р. (дата найкоротшого зближення Місяця з Землею за останні роки) знов поживила антинаукові статті в ЗМІ, пропонуємо Вам розпочати знайомство з журналом зі статті "У науку ми віримо", в якій наведено результати опитування щодо довіри освіченої громадськості світу експертним висновкам науковців з питань пояснення найбільших загроз людству.

Ярослав Яцків

Громадське опитування У НАУКУ МИ ВІРИМО

Ексклюзивне опитування журналів "Scientific American" і "Nature", результати якого подаються за матеріалами статті "In Science We Trust", опублікованої в журналі "Scientific American", №4, 2010 (переклад з англ. — Людмила Костенко)

Інтернет-опитування читачів журналів "Scientific American" і "Nature" показало, що науково освічена громадськість все ще довіряє своїм експертам — з деякими важливими застереженнями.

Науковці мали важкий рік. Потік "кліматейтних" електронних листів зображував дослідників як цензорів. Легке протікання спалаху грипу призвело до звинувачень медичних чиновників у перебільшенні небезпеки з метою допомогти великому фармацевтичному бізнесу продати більше ліків. Учені Гарвардського університету знайшли вражаючі прогалини в даних видатного професора. Оскільки політичні рішення стосовно клімату, енергетики, здоров'я і технологій є дуже серйозними, важливо запитати: Наскільки сильно останні події похитнули довіру людей до науки? Чи довіряє ще громадськість ученим?

Щоб з'ясувати це, "Scientific American", міжнародний науковий журнал, у співпраці з близьким за тематикою виданням "Nature" провів онлайн-опитування читачів. Понад 21 тис. людей взяли участь в опитуванні на веб-сайтах "Nature" і "Scientific American" та через їхні міжнародні видання. Як і очікували, це була лояльна і науково освічена спільнота — 19 відсотків ідентифікували себе як Ph.Ds. Проте ставлення значно відрізнялось, залежно від окремого питання, яке обговорювали — клімату, еволюції, технологій — та від того, чи живе респондент у США, Європі чи Азії.

Наскільки люди довіряють тому, що кажуть науковці?

Коли наука перетинається з політикою: Історія про три нації

Чи повинні науковці займатися політикою? Думки читачів дуже відрізняються залежно від того, де вони проживають. Німці, чий високопосадовець має докторський ступінь із квантової хімії, схоже, підтримують тезу, що науковці мають відігравати значну роль у політиці. Зовсім не так у Китаї. Навіть із огляду на те, що більшість їхніх лідерів є інженерами, китайські респонденти набагато менше бажали бачити науковців у політичному житті, ніж респонденти з Німеччини чи США.

Респонденти, які згодні із наступними твердженнями:

- науковцям варто повідомляти наукову думку [стосовно політичних питань], але уникати її пропаганди;
- науковцям варто залишатися поза політикою;
- науковці знають краще, що добре для людей;
- науковці повинні звертати увагу на бажання людей навіть тоді, коли вони вважають, що громадяни помиляються чи не розуміють їхньої роботи.

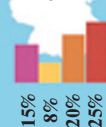
США

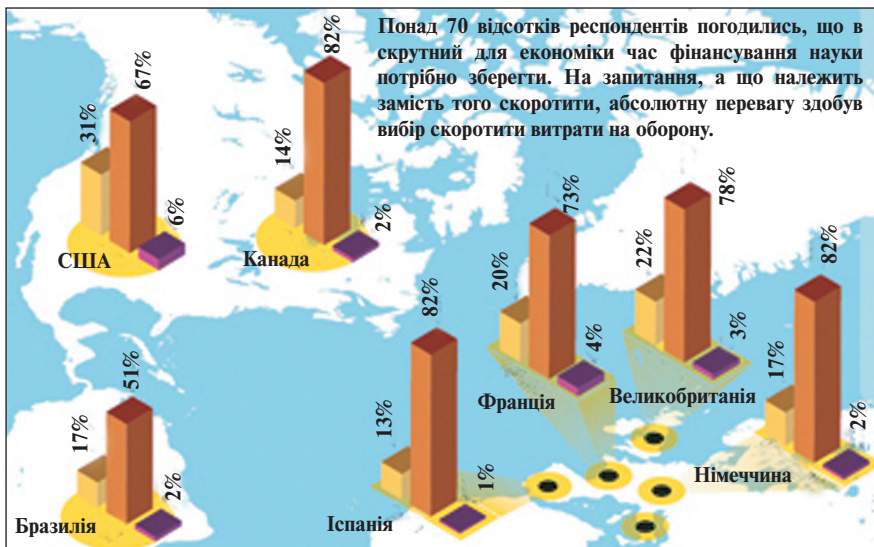
Китай

Німеччина

по всьому світу

Понад 70 відсотків респондентів погодились, що в скрутний для економіки час фінансування науки потрібно зберегти. На запитання, а що належить замість того скоротити, абсолютну перевагу здобув вибір скоротити витрати на оборону.

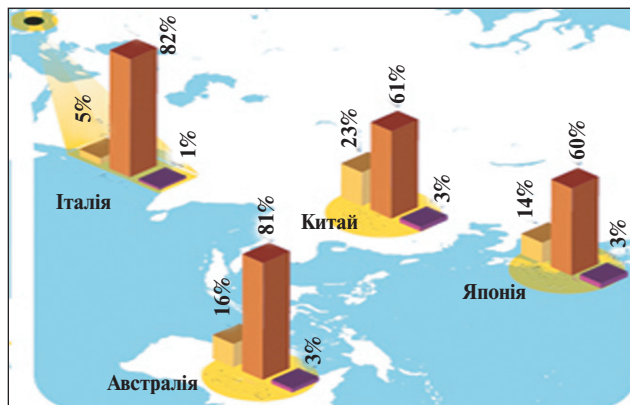
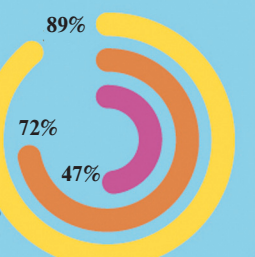
Створювати лабораторії, а не зброю

Щоб захистити фінансування науки, які витрати потрібно скоротити навзамін?

Чи варто інвестувати в науку?

- Інвестиції у фундаментальну науку можуть не мати миттєвої віддачі в економіку, але закладають фундамент для майбутнього зростання
- Інвестиції у фундаментальну науку є одним із найкращих способів стимулювання економіки та створення робочих місць
- Наука не обов'язково веде до економічного зростання, і в основному її треба підтримувати з інших причин

Підозри щодо грипу

11 червня 2009 р. розташована в Женеві Всесвітня організація охорони здоров'я (ВОЗ) заявила про пандемію вірусу грипу H1N1, таким чином підтвердивши те, що вірусологи вже знали, — цей вірус розповсюдився по всьому світу. Уряди підняли на боротьбу з вірусом, який, на щастя, виявився слабким, медичний арсенал, що складався з вакцин та антиретровірусних препаратів вартістю в мільярди доларів.

Роком пізніше два європейські розслідування виявили, що процес прийняття рішення ВОЗ про оголошення пандемії грипу був порушений через конфлікт інтересів. У 2004 р. один із комітетів ВОЗ рекомендував урядам робити запаси антиретровірусних препаратів на час пандемії грипу. Як виявилось потім, науковці, які входили до цього комітету, були пов'язані з компаніями-виробниками ліків. ВОЗ відмо-

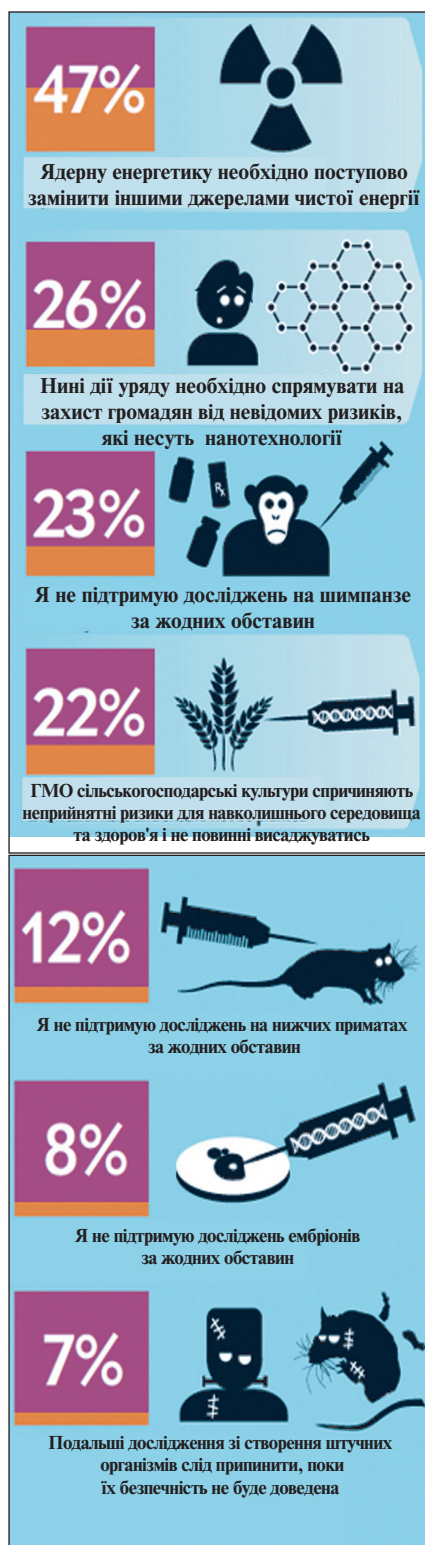
вилась назвати наукових експертів, що засідали в комітеті останніми роками та надали рекомендації, які увійшли до декларації про пандемію, що також викликало підозру у зв'язках ВОЗ з фармацевтичною індустрією. Дискусії з цього питання широко висвітлювали європейські ЗМІ, британський таблоїд заявив: "Пандемія, якої ніколи не було: Фармацевтичні компанії заохотили керівний орган всесвітньої організації охорони здоров'я перебільшити загрозу свинячого грипу". У США такі дискусії мало згадувались у пресі.

Ця перепалка помітно вплинула на громадську думку в Європі. Близько 70% респондентів зі США довіряють тому, що говорять про пандемію грипу, а в Європі тільки 31% думають так само. Цифри репрезентують найбільшу розбіжність між США та Європою з будь-якого питання, наведеного в опитуванні.

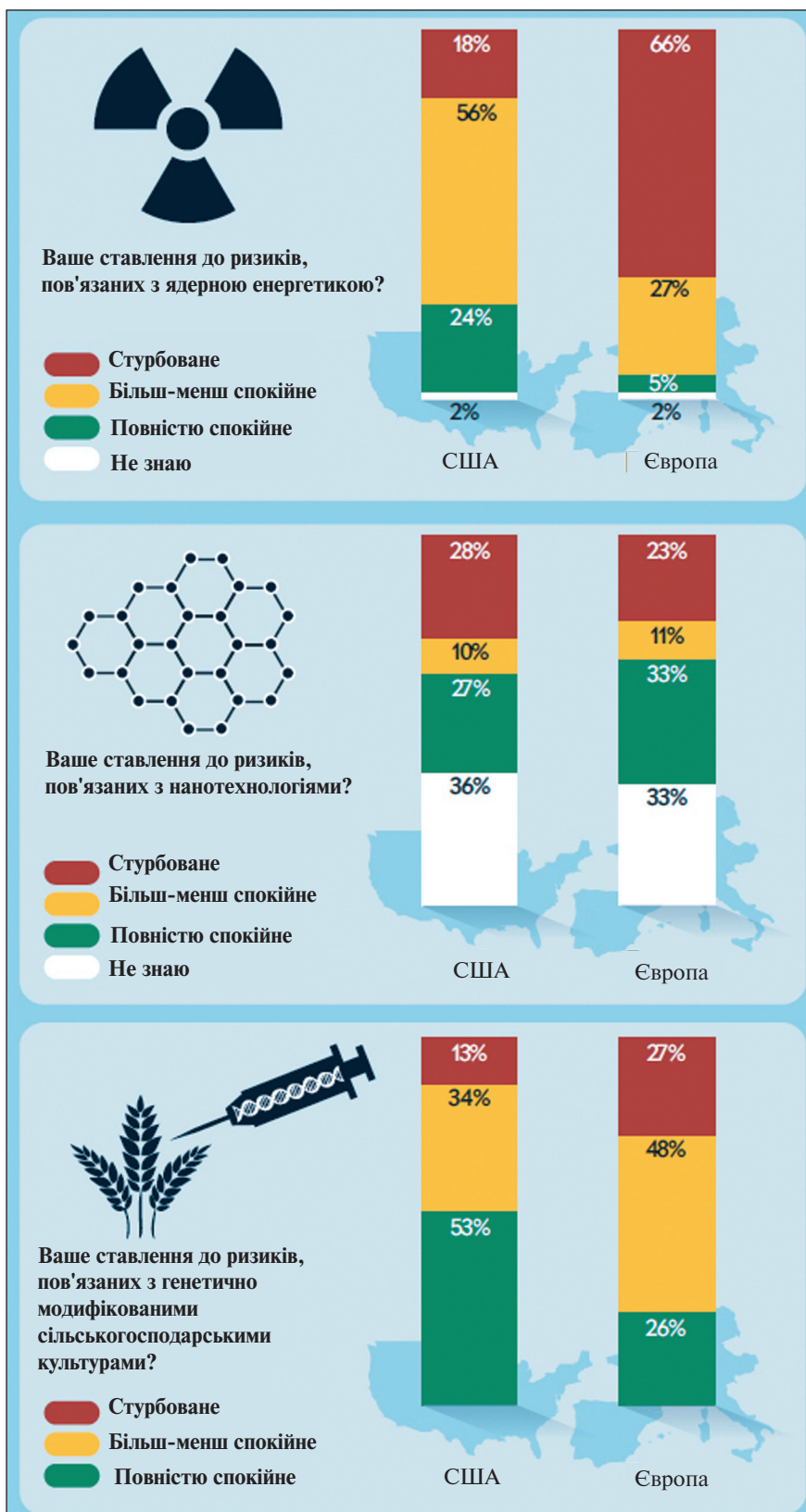
Технострахи

Технології можуть призводити до непередбачуваних наслідків. Респондентів запитали, якими технологічними процесами необхідно управляти чи, щонайменше, наляжно їх відстежувати. На диво, більшість респондентів переймались безпекою ядерної енергетики, а не проблемами штучного життя, стовбуровими клітинами чи генетично модифікованими сільськогосподарськими культурами.

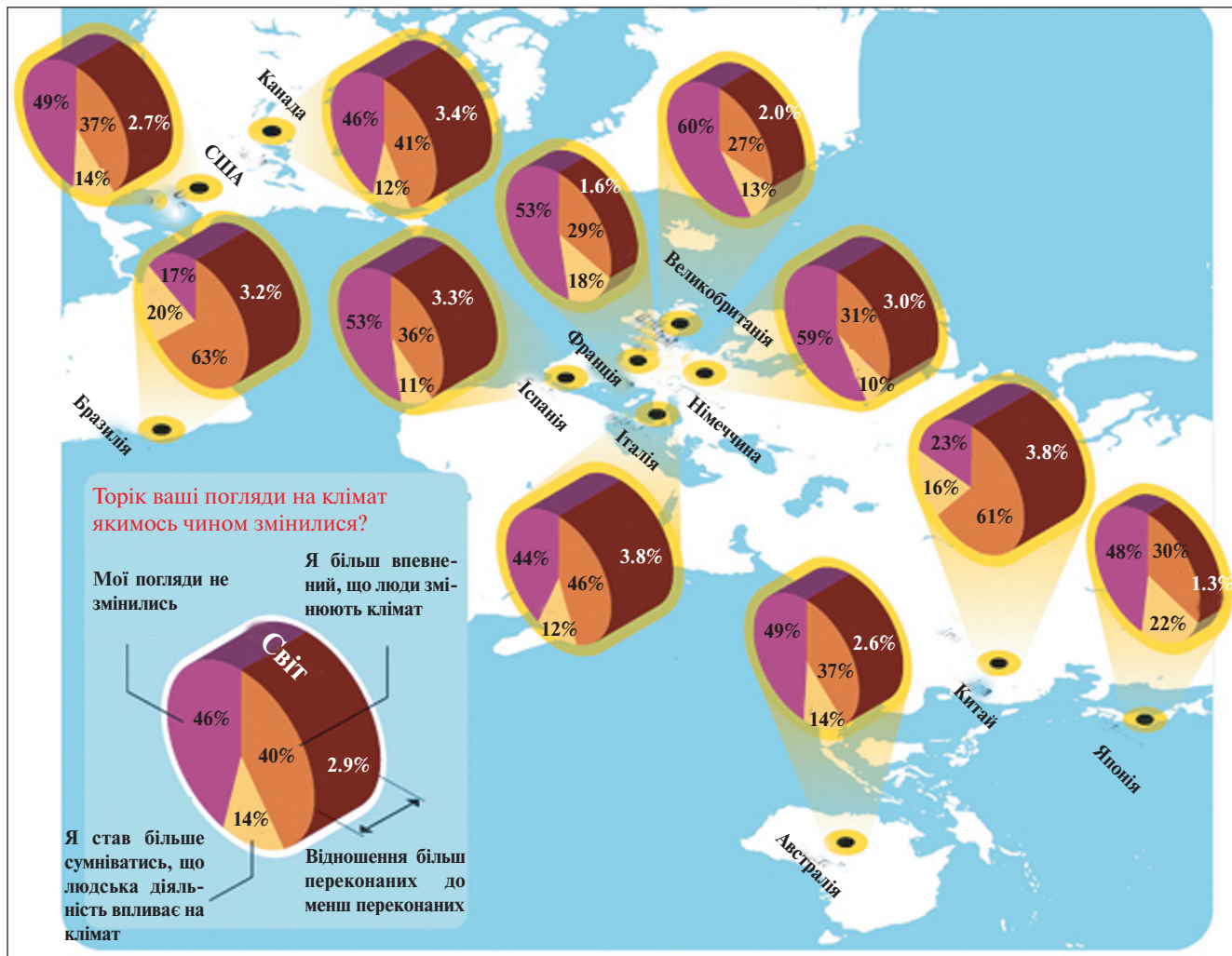
США порівняно з Європою

Європейці й американці дуже відрізняються за своїм ставленням до технологій. Порівняно зі США більша частина респондентів з Європи стурбована проблемами ядерної енергетики та генетично модифікованими сільськогосподарськими культурами (Це стосується Бельгії, Франції, Німеччини, Італії та Іспанії, проте не Великобританії, де громадська думка з цих питань ближча до США). Схоже, що як у Європі, так і у США нанотехнології маловідомі. Європейці також висловили недовіру до того, що науковці мають повідомляти про пандемії грипу.

Заперечення зміни клімату

Численні опитування вказують на зменшення частки американців, які вірять у людський фактор у зміні клімату. Проте наше опитування показує, що американська нація не належить до найбільш недовірливих (а це Франція, Японія і Австралія). Однак ставлення до цього питання може будь-яким чином змінитися. Серед респондентів, які торік змінили свою думку, утричі більше тих, які стали впевненішими у тому, що люди впливають на зміну клімату.

Нам пишуть Подяки за цікаві статті

Доброго дня!

Приємно вражений, що мого давнього листа до "Світогляду" Ви вирішили опублікувати без редагувань. Це знак, який показує читачам і потенційним авторам відкритий погляд редакції на події у світі й Україні. Наступне, що викликало у мене захоплення, — поставивши нашого задержуваного *Діму Смолева* першим автором, редакція вдвічі збільшила читаність статті. Медична тема влучила в десятку, а на додаток вийшов викличний контраст у нашому (авторів статті) дусі: портрет молодого з хитринкою кандидата медичних наук подано після солідних портретів п'яти академіків, серед них і доктора медичних наук, а після нашої статті й академік АМН. Отже, у №5 (25) числі журналу 2010 р. вийшов медичний блок: у трьох статтях Медицина сусидить Біосфері й Ноосфері. Ще один привід подякувати — чудовий точний переклад на українську. Коли збережено навіть стилістичні відтінки, — авторів це дуже тішить. Вміщено також назву сайту книги, а це для нас дієва реклама. Усе число журналу цікаве, а нарис "Світова мистецька Дантеана у дослідженні Ольги Петрової" з чудовими ілюстраціями просто приємно мати вдома.

Приємно привітати редакцію й особисто Ярослава Степановича — справжнього опікуна науки й освіти в Україні.

Ваші автори, Севастополь — Москва, К Хайлов

Шановна редакціє науково-популярного журналу "Світогляд"!

Прочитав статті Вашого журналу в №№ 2 і 3 за 2010 рік, які редакція передала для відділення україністики філософського факультету Університету ім. Масарика в м. Брно, Чехія. Багато статей дуже сподобалось, і оформлення журналу чудове. Хотів би проглянути статті Вашого журналу за попередні роки, як і читати статті в наступних числах журналу. Тому хотів би знати, чи є доступ до статей в електронному вигляді? Якщо так, то надайте адресу.

Прийміть мої найкращі побажання успіхів у новому році.

Вітання головному редактору журналу академіку Я. С. Яківчу від колишнього колеги з ГАО НАНУ і колишнього першого заступника Голови Державної комісії єдиного часу і еталонних частот України Миколи Миронова — нинішнього читача Вашого журналу.

Микола Миронов,
адміністратор і керівник проектів чеського представництва
в "AE&E" (міжнародного постачальника систем
для електростанцій і екологічних технологій)
м. Брно, Чехія, 19 січня 2011 р.